

О. А. Войцева

ФОРМУВАННЯ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОМЕНКЛАТУРИ ПЛАВАЛЬНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

Впорядкування та стандартизація наукової термінології у зв'язку з необхідністю державного мовного регулювання, розв'язання актуальних термінологічних проблем неможливі без зіставного вивчення лексики спеціальних галузей близькос-поріднених мов. Корелятивні типи термінів-конфронтів допоможуть співставити зовнішні *P* внутрішні відношення у межах різних терміносистем, знайти об'єктивні критерії перекладу, обґрунтувати інтеграцію і уніфікацію термінологій, змодельовати необхідні термінологічні одиниці [16:115].

Оскільки історію спеціальних термінологій доцільно досліджувати не як історію окремих слів, словосполучень, а «як процес формування різних терміносистем, які представляють собою семантичні макро- і мікрополя» [3:102], у межах цієї статті розглянуто один із статифікаційних розрядів морської термінології української, російської та польської мов — судноплавні номени.

Основною одиницею кожної конкретної терміносистеми є термін як «слово або словосполучення, яке позначає поняття спеціальної галузі знання або діяльності, входить у загальну лексичну систему мови за посередництвом термінологічної системи» (ЛЭС:508). Відомо, що у межах спеціального поля термінам притаманна дефініція, тенденція до однозначності, стилістичної та експресивної нейтральності. «Термін не може мати кілька смислів, тому що його денотат — наукове поняття, а значення терміна є концептуальним» [14:137; 10:6]. Однак сучасні дослідники зазначають, що у реальних термінологіях спостерігається порушення ізоморфізму системи термінів по відношенню до системи понять, багатозначність, парадигматичне та синтагматичне варіювання спеціальних слів, наявність емотивного і конотаційного потенціалу, що свідчить про відсутність опозиції загальнонародне слово — термін [8:168].

Як одиниця термінології термін протистоїть номену або номенклатурному знаку, призначеному для номінації спеціальної діяльності, для «назви типових об'єктів даної науки» (Ахманова:270). На думку З.І. Комарової, номенам притаманні такі основні ознаки: 1) співвіднесеність із поняттям (показником класу) та іншими терміноодинацями; 2) входження у найпростішу систему, призначену для перерахування однорідних понять, що знаходяться на одному рівні абстракції, відображають класи однорідних предметів; 3) виразна конвенційність [7:8-9; див. також 12:146].

У системі морської термінології розглядуваних слов'янських мов судноплавна номенклатура посідає центральне місце і має тривалу передісторію: адже вона виникла, розвивалась у зв'язку з практичними потребами людства, із розвитком торгівлі, ремесел і увібрала в себе розвиток людської думки протягом століть [9:99-100].

На формування номенклатури плавальних засобів впливали позамовні та внутрішньомовні чинники. Основою для іманентних змін була і є наявність внутрішніх протиріч у системі мови, недосконалість окремих парадигм та систем опозиції, економія мовних засобів, проникнення діалектних елементів.

дублетні форми тощо. Соціальні фактори на ранньому етапі розвитку термінологічної лексики мають стихійний характер? пов'язаний із специфікою історичних обставин. Свідомий вплив суспільства на мову, який змінює функціональний статус тієї або іншої мови (розширює або звужує його), що, зокрема, призводить до змін у словниковому складі, спостерігається пізніше, зокрема, у наш час [15:91-92].

Дослідження судноплавних номенів трьох споріднених слов'янських мов дозволили виявити спільні та відмінні риси у становленні та розвиткові номенклатури плавальних засобів, визначити їх «тотожні розрізнявальні ознаки» [16:115].

Основним джерелом формування даного лексичного шару є національномовні ресурси. Існуючі автохтонні мовні одиниці в українській, російській та польській мовах були джерелом утворення спеціальних слів [6:131]. Початковий період характеризувався диспропорцією між сукупністю сигніфікативів, що призводить до появи різноманітних виразових засобів, уточнення і розширення семантики мовних одиниць, їх сполучуваності, здатності виражати зовсім інші поняття. З епохи Середньовіччя і до наших часів активно вживаються традиційні спільнослов'янські назви плавальних засобів (пліт, плот, човен, челн, czółno, лодка, ладья, łódź, судно, statek, okręt). Зупинимося докладніше на їх лексико-семантичній характеристиці.

Серед них найдавнішим судноплавним номеном є пліт: саме з цієї водної споруди почалася історія суднобудування (у 6—7 тис. до н. е. люди вперше використали пліт, скріплений з кількох колод, для плавання по воді). Слово пліт, плот д.-р. *плѣтъ, латис. pluts, д.-чеськ. plet', сли. plt', польськ. plet, род. в. płta пов'язане чергуванням голосних з пливу, плисти, польськ. płynąć, pływać; має відповідники в інших індоєвропейських мовах: д.-інд. plutas *омитий, той, що пливе*, plutam *течія, потік*', гр. πλυτός *митий* πλυσίς, *смиття, очищення*, нім. Floss *пліт, пором*, fließen *текти* та ін. в сучасній українській та російській мовах означає *скріплені в один або декілька рядків колоди для сплаву або для переправи на них по воді: Мельників план був дуже простий: зв'язати невеличкий пліт, аби міг здержать двоє лю-*

дей — і в темну ніч... переплисти у плавні (Коцюбинський); *Конница переплавлялась вплавь, пехота на плотах* (Пушкин) (Фасмер, т. 3:285; НТС, т. 3:434-435). У польській мові назва plet витіснена з активного вжитку, замість неї у значенні *platforma z połączonych ze sobą pni drzew, belek, trzciny, służąca jako statek wodny* функціонує лексема tratwa, перевісно зафіксована у формі trafta, trawta, яке з ним. Trift від treiben; на польському ґрунті змінилася внаслідок метатези (Brukner:575; Szymczak, t. 3:489).

У багатьох народів (у томі числі слов'ян) першим типом судна був човен. Це слово спільно слов'янського походження: укр., бр. човен, рос. челн, (челон, челнок), д.-рус. чълън, болг. чол-нец, серб. чун, сл. cojn, чес. skm, сл. с[п, пол. czółn (діал. czółno), прасл.*сь1пъ *човен* з і.-е. *kelnos від *kel- / *kol- *рубати, довбати* — у слов'янських мовах *колоди, колода*', в укр. човен розвинулось внаслідок: переходу [e] > [o], [y] ствердів, [л] > [в], розвинувся випадний [e], а в пол.[e] > [и] (Цыганенко:471; Фасмер, т. 4:327). Споріднені лит. kelnas *рибальський човен*, kelmas *колода*, keltas *пором* свідчать про те, що первісне слов'янське *рибальське річкове судно* являло собою колоду з товстих дерев, видовбуваних і випалюваних аж до потрібної товщини дна і бортів. Про сліди такого виникнення суден свідчать і інші назви: ком'яга (комагя) *видовбаний з колоди човен*, комиєга (komiega) *збита з дошок плавальна споруда* (синонім tratwy), струг *старовинне річкове дерево 'яне судно*, strug *rodzaj statku towarowego, znany na ziemiach wschodnich; później — nazwa tratwy*, дуб, дубас, dub as plaskodenna łódź pochodzenia ruskiego» (Фасмер, т.3:782; SWO:201; 19:203, 361). Ця номінація збереглася у сучасному словниковому фонді української мови у значенні «невелике, переважно веслове судно»: *Вітер з гасм розмовляє; шепче з осокою, Пливе new вен по Дунаю, Один за водою* (Шевченко); в російській челн *небольшая лодка, выдолбленная из ствола дерева, вообще лодка: Челн очень узок, легок, поворотлив, на нем можно пройти по самым мелким протокам* (Паустовский); *трад.-поэт. Судно, ладья: Через рассыпанные волны Катились груды новых волн, И между них, отваги полный, Нырлял пред бурей утлый челн* (Полежаев) (СРЯ, т. 4:659). Польський номен czółno означає *łódź wydrążona z jednego*

pnia, łódka: Вудуја czółny i statki (A. Mickiewicz). Крім того, в українській мові це слово входить у склад словосполучень, іцо позначають сучасні транспортні засоби: підводний човен, моторний човен, літаючий човен (НТС, т. 4:833).

Від праслов'янського *oldi /*lody (спорідненого з лит. *aldia*,: *eldija* «човен») розвинулись назви ст.-сл. альдии, ладии внаслідок зміни сполучення -oi- в -ал- /-ла-; укр. лодь, лодня (-oi- > -до-); рос. ладья, лодка, (зменшув. суфікс -ък від прасл. *lodb > лодь (лодня), бр. лодка, болг. ладя, серб. ла!)а, слов. *ladja*, чес., сц. *lod'*, пол. łodzia, łódź, łódka, де з -oi- утворилося -іо- (Берин- да:57; Фасмер, т.2:448, 510; Цыганенко:215). Ф.Славський **так** описує технологію виготовлення найпростіших човнів-лодей:І рибалки пускали колоду, з якої мали виготовити човен, на воду і відповідно до того, як ця колода плавала, видовбували або випалювали у ній отвір (Sławski, т. 5:139-140) Номени лодь, лод-| ня, łodzia, łodzica перейшли до розряду застарілих слів; в російській ладья трад.-поэт. *Судно, большая гребная и парусная лодка: { Ты садись на ладью свои скорые, Распусти паруса полотняныеи Побегии по морю синему* (Пушкин); лодка, польське łódka позначають *невелике судно: Словно весла отныне гребцам непослушны, в неизбывной немой и кричащей тоске одинокая лодка спасательной службы, накренься, безнадежно завязла в песке* (И. Рядченко); *Czekam, aż myśl, jak łódka wirami kręcona, Zbłąka się i na chwilę w niepamięć pogrąży* (A. Mickiewicz); *невеликий рибальський, спортивний і транспортний корабель* — łódź: *Mała łódź musi trzy-l mać się brzegu*. Остання назва в російській га польській мовах входить у склад словосполучень, які об'єктивують соціальний досвід людини і дозволяють деталізувати нові денотати: канонерская лодка, подводная лодка, łódź latająca, podwodna, ratowni-ł cza, ratunkowa, sadzowa (СРЯ, т. 2:160-161; Szymczak, т. 2:73).

У сучасній польській мові збереглася назва okręt *корабель* (фіксується з XVI ст., 1500 р.). Вона походить з прасл. *obkręť / *okręť *щось плетене; плетена посудина*, звідси дієслово *o(b)krętititi *обкрутити'*, серб. округ (*плетена*) *посудина*, пов'яз. з крутой, крутити (пор.: фр. *vaisseau* *корабель*, *vaisselle*: лат. | *vasculum* *маленька посудина*). В основі метафоризації, з якої роз-

ринулося спеціальне значення у лексеми okręt, була техніка виготовлення цих водних споруд, яку застосовували тодішні суднобудівники для перевезень Балтійським морем (каркас сплітали з верби (лози) та обшивали корою, пізніше - шкірами). Здавна було відомим слово окрут (окруть) українській мові, а також західним російським говіркам: ковчегь: *корабль*, или окръг albo скрине (Беринда:57; Біл.-Носенко:260; Фасмер, т.3:131; 19:199- 200). Сучасні польські тлумачні словники реєструють два основні значення у цієї номінації: 1) *корабель військового флоту*, 2) *велике морське судно* (SPP:455; Szymczak, т.2:487): *Żagle, na krztałt chorągwi gdy wojnę skończono, Drzemią na masztach nagich; okręt lekkim ruchem Kołysa się* (A. Mickiewicz). Ці номени залишаються базовими у судноплавній номенклатурі, хоч позначають інші реалії, ознаки, пов'язані з новими водними спорудами [2:30; 11:66] Численні похідні утворення свідчать про ієрархічну глибину та системність вищезгадуваних лексем [11:66], напр.: *плотик*, *плотар*; *плотовод*, *плотогон*, *плотбще*, *tratowy most*, *tratwiarz*: *судноверф*, *судновласник*, *судноводіння*, *суднобудівництво*, *суднопластво*, *суднобудівник*; *судоверфь*, *судоводитель*, *судовождение*, *судостроение*, *судоходство*, *судовладелец*, *okrętowiec*, *okrętownictwo*, *stocznia okrętowa* та багато ін.

У період становлення номенклатури плавальних засобів відбувалося збирання всього наявного лексичного матеріалу, яке призводило до появи різноманітних варіативних фонетико-морфологічних форм слів (*ладія*, *лодь*, *лодня*, *лодья*, *ладья*, *лодка*, *лотка*, *łodzia*, *łódź*, *łódka*), синонімічних та багатозначних слів (*лодь* — *окрут* — *струг* — *ком'яга* — *дуб* — *дубивка* — *дубок*, *обшиванка*; лс»дка — *струг* — *комяга* — *дубас* — *долбленка* — *долбуша* — *набойня* — *насад* — *однодревка*; *łódź* — *łódka* — *strug* — *nasad* — *okręt* — *komiega* — *dubas* — *dłubas* — *dłubanka*) (Беринда:57; Кочин:218; Біл.-Носенко:212; 19:182-208).

Частина номенклатурних знаків, які позначають водні споруди в українській, російській та польській мовах, утворюється шляхом вторинної номінації, використання рідномовних елементів у новій семантичній функції. Так, з XI ст. у пам'ятках давньоруської писемності фіксуються слова судь, сьсудь у зна

ченні «посудина» (утворено від праслов'ян. *sod *з'єднання* за допомоги префікса *сь-разом*, тобто «предмет, який складається з певних частин», пор.: *сосудь дрєвен* (Беринда:119). Суфіксальний дериват *судьно* (від *судь*) в українській та російській мовах спочатку також означає «посудина», але внаслідок метафоризації шляхом переосмислення загальноживаного слова, набуває у спеціальному вживанні якісно нові значення «плавальна споруда, корабель», «човен»: *Судна* козацькі на три части розбиває (Грінченко, т. 4:226); В рассвете чайки крылья вымыли. След *судна* волны унесли (И.Рядченко). Протягом історичного розвитку не тільки друге значення лексеми *судно* утворене шляхом семантичної деривації, відірвалося від вищеназваного першого і стало омонімічним (омофонічним) (*судно¹ інженерна споруда, пристосована для перевезення людей та вантажів по воді*), але й перше значення звузило свій обсяг, вживається у спеціальній, медичній галузі (*судно² посудина для калу й сечі, яку подають лежачим хворим*) (ЕТС, т. 4:448; СРЯ, т. 4:301). Цікаво, що слово *посудина* в українській та російській мові (мабуть, за аналогією із лексемою *сосуд*) набуло значення *судно, човен, корабель* з іронічним відтінком: А годы, годы мчатся по пятам! И вот седой, усталый капитан шепнет «прощай!» *посудине* последней... (И.Рядченко). На позначення «старого непридатного судна, човна» із зневажливим відтінком в російській мові функціонує також лексема *корыто* (*большая продолговатая посудина для стирки белья и других хозяйственных надобностей, делавшаяся ранее из расколотого пополам и выдолбленного бревна*) (СРЯ, т. 2:109): Шхуна опять стала отходить от баржи... Бляхин кричал уже сорванным голосом... — Анфиса, беги сюда! Беги, а то сгоришь на этом гнилом *корыте!* (Гладков).

Подібна транспозиція відбулася у семантиці польського іомена *statek* (спорід. зі *стать*), який у XV—XVI ст. мав кілька значень: 1) майно, скарб, 2) постійність, розважливість, 3) посудина (Вгiіkнег: 514). Внаслідок ототожнення різних об'єктів відбулися зміни в обсязі третього значення і слово *statek* починає називати *плавальну конструкцію, призначену для транспортних перевезень* (SPP:725). На відміну від української та росій-

ської, у польській мові вищеназвана номінація втратила всі інші значення, крім «морського»; за мість неї для найменування «посуду, начиння» вживається лексема *naczynie*, яка у XV—XVI ст. вживалась як синонім слів *човен, судно* (19:186). пор.: A król chciał Leniwkę osuszyć, aby z miasta do Latemie ... okręty-' i inne *naczynia* nie szły, zatopił kilka szkut.

Із розвитком мореплавства судноплавна номенклатура збагачується за рахунок іншомовних одиниць. Поява запозичень зумовлюється передусім необхідністю номінації нових денотатів, що треба було позначити, а також позамовними чинниками (розвитком суднобудівництва, міжнародного співробітництва тощо) (4:13).

Одними із перших до слов'янських мов входять інтернаціональні, греко-латинські номінації (корабель, корабль, *kořab*; дромон (дромона), *dromona*; барка, *barka*; галія, *galija*; галион, *galijon*; каторга, *katorga* та ін.), які називають різні за походженням, будовою, призначенням, розміром і т. ін. водні споруди. Терміни, утворені засобами власної мови, функціонують паралельно з інтернаціональними номенами, що призводить до необхідності вибору серед конкуруючих синонімів. Питома вага іншомовних (інтернаціональних за поширенням!) лексичних засобів в українській, російській та польській мовах поступово зростає.

Одним з перших усних грецизмів, запозичених слов'янськими мовами, було слово *корабель, корабль* (кораб), яке й до цього часу залишається одним із базових найменувань української та російської судноплавної номенклатури (з IX—XI ст. відоме східним слов'янам згідно «Повісті минулих літ»), ст.-сл. *корабль*, болг. *кораб*, серб. *кораб*, *корабаль*, чес., сц. *kořab*, гр. *караβος* *корабель, човен, шлюпка* вважається семантично видозміненим вже у праслов'янський період демінутивним утворенням на *-tov* від *караβος*, звідки народнолат. *сарабус плетенийчовен, обтягнутий шкірою* (ЕСУМ, т. 1:10;Фасмер,т. 2:321): До самої хмари з щоглистами *кораблями* палає Скутара (Шевченко); В качке долгой и грубой в *корабли* влюблены только белые губы океанской волны (И.Рядченко).

Спочатку номен korab у польській мові позначав *судно, в якому за Біблією урятувався від усесвітнього потопу Ной зі своєю родиною та тваринами*: *Wszak kazał korab budować Noemu Pan Bóg przód laty, kochankowi swemu*. В українській і російській мовах це значення має багатозначна лексема ковчег (ст.-сл. ковчегъ, східного походження, пор.: чагат. *korug посудина, koburčak коробка, кюер. коуг труна, монг. qagurcaq велика скриня, труна*): Ноя нам треба з його ковчегом. Щоб вивіз нас з лиха та з горя (Франко); переносно, іронічно, називає «громіздке, старомодне судно, екіпаж» (Фасмер, т. 2:272; НТС, т. 2:277). Поступово korab почав називати водну споруду взагалі, став синонімом слів łódź, okręt, мабуть, у зв'язку з поширенням цієї назви в інших слов'янських мовах: *Przez morskie Symplegaty płynąc, gdzie śmiał' Jazon ledwo mógł uwieźć swój korab cały* (Kochanowski). Конкуренція між питомим номеном okręt та іншомовним korab призвела до витіснення останнього з XVI ст. у розряд стилістичних синонімів. В українській мові ця номінація входить до складу термінологічних сполучень інших спеціальних галузей (повітряний корабель, космічний (міжпланетний) корабель) (Szymczak, t. 1 :.948; НТС, т. 2:329).

Зміни у дефініції судноплавних номенклатурних знаків, зникнення позначуваних реалій впливають як на обсяг термінованого поняття, так і загалом на словниковий склад морської термінології. Значна частина номенів епохи Середньовіччя, парусного і парового флоту (як питомих, так й іншомовних) на сучасному етапі перейшла в розряд нерелевантних, архаїчних (струг, *srtug*, галера, *galera*, фрегат, *fregata*, чайка, *czajka*, шкот, *szkuta*, баркентина, *barkentyne*, каравела, каравелла, *karawela*, брандер, *brandeg* та багато ін.). У номенклатурі плавальних засобів розглядуваних мов фіксуються слова, які запозичилися з південного (Чорне та Середземне моря) (з іт. *galeas, galeas*, галера, *galera*, гондола, *gondola*, тюрк. *каюк, kaik*, чайка, *czajka* та ін.), західного (Балтійське море) (гол. *буер, боер, bojer*, буксир, нім. *барка, barka*, шкут, *szkuta*, фр. або нім. *баркас, barkas* та ін.) та північного (Біле море) (фін. *лайба, lajba*, норв. *шнека*) водного масиву у зв'язку з розвитком морського транспорту

[13:103; 20:79]. Північні та західні впливи в українській мові могли ііідбуватися за посередництва російської мови (карбас, бот, баржа) або російської і польської (бат, бригантина). Активну роль у формуванні судноплавної термінології польської мови відіграла німецька мова (*tratwa, żaglowiec, holownik* та ін.) [18:149]. На початку та протягом ХХ ст. у зв'язку з особливим статусом: англійської мови, що є інтернаціональною фаховою м'свою у морській сфері, до слов'янських мов потрапляють і асимілюються на їх ґрунті такі номени, як кутер, kuter, траулер, troler, скиф, skif, лайнер, liner та ін. [5:82]. Одним із процесів, який спостерігається у сучасних терміносистемах української та російської мов, о диференціація термінологічних засобів (на відміну від процесу інтеграції в перші роки створення союзної держави), заміна загальновідомих інтернаціональних термінів на специфічно національні [1:176]. Ця тенденція проявляє себе й у морській терміносфері: парусник — вітрильник, буксир— тяг, боцман— човенний, качка— хитавиця, руль — кермо, якір — кітва, верф — корабельня та ін., хоч у номенклатурі плавальних засобів є мало помітним явищем.

Судноплавна номенклатур з досліджуваних слов'янських мов постійно розвивається, вдосконалюється і не обмежується представленим у межах даної статті лексичним матеріалом. Дослідження морських номенів слов'янських мов дозволило виявити загальну тенденцію до об'єктивного відтворення оточуючої дійсності, яка певним чином стримує суб'єктивну множинність. Субективізація призводить до утворення нових елементів (власномовних і запозичених), які в кожній мові мають національно-своєрідні особливості. Позамовна розбіжність речей не зникає, і тому лексико-семантичні явища, притаманні загальнонародній лексиці в українській, російській та польській мовах (ідеографічна синонімія, полісемія, омонімія), спостерігаються і в номенклатурі водних засобів пересування.

1. *Белая А. С. Культурологический аспект современных терминологических систем в русском и украинских языках // Язык и культура: Третья международная конференция. Доклады и тезисы. — К., 1994.*

2. Богородский Б. Л. Русская судоходная терминология в историческом аспекте: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. — Л., 1964.
3. Гердт А. С. Формирование терминологической структуры русского биологического текста.— Л., 1981.
4. Ермоленко С. С., Харитонова Т. А., Ткаченко О. Б., Яворська Г. М., Ткаченко В. А., Шамота А. М. Мова в культурі народу // Мовознавство _____ 1998, —№4—5.
5. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения: Учеб. пособие. — К., 1989.
6. Клименко Н. Ф., Карпюльська Є. А. Морфеміка слов'янських мов як об'єкт типологічного дослідження // Мовознавство. — 1998. —№ 2—3.
7. Комарова З.И. Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание. — Свердловск, 1991.
8. Комарова З. И. Термин как социокультурный феномен: проблемы и мифы // Язык и культура: Третья международная конференция. Доклады и тезисы. — К., 1994.
9. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В. І. Наулко, Л. Ф. Артюх, В. Ф. Горленко та ін. — 2-е вид., доп. та перероб. — К., 1993.
10. Матуш Х. Ю. Семантическая проблематика специальных языков // Исследования по семантике: Межвуз, сб. — Уфа, 1980.
11. Михайлишин Б. П. Комунікативний аспект української терміносистеми // Мовознавство. — 1998. —№ 4—5.
12. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство: Підручник. — Львів, 1994.
13. Перицина З. Розвиток підприємництва на морському транспорті Чорноморсько-Азовського басейну (60—70-ті рр. XIX ст.) // Четвертий міжнар. конгрес україністів (Одеса, 26—29 серпня 1999). Доп. та повід.: Південь України. Одеса. — Одеса, 1999.
14. Суперанская А. В., Подольская Н. З., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы Теории. — М., 1988.
15. Туманян З. Г. О природе языковых изменений // Вопросы языкознания. — 1999. — № 3.
16. Циткина Ф. А. Сопоставительное терминоведение: Теоретические вопросы и приложения // Вопросы языкозн. — 1987. — № 4.
17. Wmcki Z. Potoniakiem nad morze: Historyjek z życia terminów i nazew morskich. — Gdańsk, 1973.
18. Klemiensiewicz Z. Historia języka polskiego: w 2 cz. — Warszawa, 1965. — Cz. 2.
19. Łuczynski E. Staropolskie słownictwo, :iwiązane z żeglugą XV i XVI w.. — Gdańsk, 1986.
20. Ślaski B. Z terminologii żeglarskiej // 51 avia Occidentalis. — Poznań, 1926.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

Ахманова — Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. — Изд. 2-е., стереотип. — М., 1969.

Беринда — Лексикон словеноруский Памви Беринди. — К., 1961.

Біл.-Носенко — Білецький-Носенко П. Словник української мови / Підготував до вид. В. В. Німчук. — К., 1966.

Briikner — Briikner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. — Warszawa, 1970.

Грінченко — Словарь української мови / Упорядкував Б. Грінченко. — К., 1907—1909. — Т. 1—4.

ЕСУМ — Етимологічний словник української мови: В 7 т. — К., 1982—1989. — Т. 1—3.

Кочин — Материалы для терминологического словаря древней России / Сост. Г. Е. Кочин. Под ред. Б. Д. Грекова. — М.—Л., 1937.

ЛЭС — Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. — М., 1990.

НТС — Новый тлумачний словник української мови: У 4 т. / Укладачі проф. В. В. Яременко, канд. філол. наук. О. М. Сліпущко. — К., 1998. — Т. 1—4.

SWO — Słownik -wyrazów obcych. — Warszawa, 1980.

Slawski — Slawski F. Słownik etymologiczny języka polskiego: W 3 T. — Kraków: Towarzystwo miłośników języka polskiego, 1952—1966. — Т. 2. — Cz. 2.

SPP — Słownik poprawnej polszczyzny / Red. Naczelny Prof. W. Doroszewski. — Warszawa, 1980.

СРЯ — Словарь русского языка: В 4 т. — Изд. 2-е, испр. и доп. — М., 1981—1984, —Т. 1—4.

Фасмер — Этимологический словарь русского языка: В 4 т. / Сост. М. Фас- мер. — М., 1964—1973. — Т. 1—4.

Цыганенко — Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка: более 5000 слов. — 2-е изд., перераб. и доп. — К., 1989.

Szymczak — Słownik języka polskiego: W 31. / Red. naukowy prof. M. Szymczak. — Warszawa, 1998. — Т. 1—3.